

Jan Metzsig

(1804-1868)

w zbiorach Muzeum
Okręgowego w Lesznie

MLFa 42

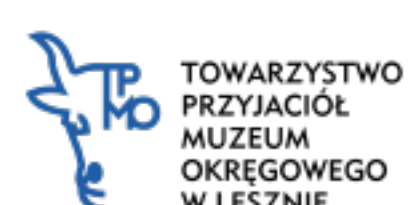
Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Okręgowego w Lesznie

Opracowanie: Adrian Gendera, Projekt graficzny: Karolina Krajewska

Leszno 2024

Zadanie „Jan Metzsig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Rys biograficzny

20 maja 1804

narodziny Jana (niem. Johanna) Metziga w Skwierzynie w rodzinie mieszczańskiej Johanna i Fryderyki z domu Kottwitz. Jego ojciec był przez kilka lat burmistrzem miejscowości. Matka wywodziła się z rodziny pruskich wojskowych

19 stycznia 1816

śmierć ojca i późniejsza przeprowadzka rodziny do Berlina. Była to inicjatywa ojca Fryderyki, kapitana pruskiej armii. Pomagał on córce i wnukom w dalszym utrzymaniu i edukacji

1826-1831

praktyka lekarska Metziga w pułkach stacjonujących w Berlinie

1831

rozpoczęcie pracy jako lekarz wojskowy w Strzałkowie na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego. Ślub z Emilią Schäfer (1810-1852). Małżonkom urodziło się w późniejszym czasie ośmioro dzieci, z których przeżyło jedynie troje: Emilia Wilhelmina (ur. 1832), Helena Maria Antonina (1845) i Karol Emil Ernest (1833)

1831

przeprowadzka rodziny Metzigoń do Leszna i praca Johanna jako lekarza wojskowego przy 1. batalionie 19. regimentu piechoty

1837

publikacja tekstu o konieczności reformy umundurowania pruskiej armii. W dowód uznania otrzymał Metzigo od króla Prus Fryderyka Wilhelma III (1770-1840) tytuł szlachecki i order Czerwonego Orła 4. klasy, a od cara Mikołaja I (1796-1855) pierścionek z brylantami

1841

przystąpienie do Towarzystwa Pomocy Naukowej z Poznania, nawiązanie znajomości z Karolem Marcinkowskim (1800-1846) – lekarzem, społecznikiem, działaczem narodowym i propagatorem pracy organicznej

1848

pod wpływem Wiosny Ludów i w następstwie masakry polskich powstańców przez wojska pruskie pod Książem nastąpiła intensyfikacja zaangażowania Metziga na rzecz obrony praw Polaków. Publikacja propolskiej broszury pt. *Friede sei mit Euch!* (Pokój niech będzie z Wami). Odrzucenie propozycji przeniesienia się do Głogowa na stanowisko lekarza wojskowego i wystąpienie Metziga z pruskiej armii. W kwietniu dokonano nieudanego zamachu na jego życie. Miejsce wydarzenia był dom medyka przy obecnym Placu Metziga w Lesznie, a zamachowcami miejscowi Niemcy

1849

Metzigo wybrany na radnego Leszna

1852

śmierć żony Emilii w miejscowości uzdrowskiej Stary Zdrój (niem. Alt Wasser), obecnie włączonej w obręb Wałbrzycha

1853

ślub Johanna z Emilią Florentyną Hoch, córką młynarza z Leszna. Małżonkowie mieli dwoje dzieci: Martę Emilię Bertę (ur. 1854) i Jana Feliksa Ludwika (1857)

Jan Metzigo z żoną Emilią Barbarą i dziećmi, reprodukcja fotografii, nr inw. MLFa 274

1856

w Hamburgu publikacja pracy pt. *Suum cuique* (Każdemu swoje)

1863-1866

Metzigo posłem w pruskim parlamencie

1 października 1868

śmierć w Lesznie

4 października 1868

pogrzeb Metziga na terenie cmentarza ewangelickiego (luterńskiego) w Lesznie

styczeń 1950

ekshumacja szczątków Metziga i przeniesienie ich na teren przy kościele pw. Św. Krzyża

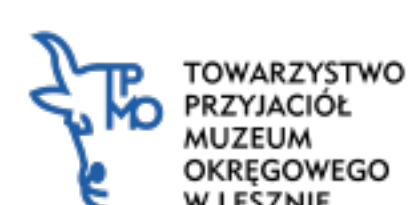
Pistolet kapiszonowy wyprodukowany w Lesznie, drewno, metal, XIX w., nr inw. MLH 4753_2

Portret cara Mikołaja I (1796-1855), papier, litografia, 1859 r., nr inw. ML 1149

Zadanie „Jan Metzigo (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Wielkopolska

pod rządami pruskimi

Herb Królestwa Prus, pocz. XIX w.,
blacha żelazna, nr inw. MLH 294

Portret Fryderyka II Wielkiego (1712-1786),
aut. Johann Esaias Nilson, Augsburg poł. XVIII w.,
papier, miedzioryt, nr inw. MLS 1418

W wyniku drugiego rozbioru Polski w 1793 roku Wielkopolska znalazła się pod pruskim zaborem.

Do miejscowości wkroczyła i kwaterowała w nich armia pruska, zainstalowano nową administrację. Na gmachach urzędów umieszczano godło nowego władcy Fryderyka Wilhelma II (1744-1797). Jego poprzednikiem, który rozpoczął proces podbijania ziem polskich, był Fryderyk II Wielki (1712-1786).

1793-1807

W latach 1793-1807 Wielkopolska przynależała administracyjnie do prowincji Prus Południowych. W wyniku wojen napoleońskich została oswobodzona spod pruskiej okupacji.

1807-1815

W latach 1807-1815 Wielkopolska funkcjonowała przez to w ramach Księstwa Warszawskiego, zależnego oficjalnie od rządu polskiego z Warszawy, a w rzeczywistości od woli Napoleona Bonaparte (1769-1821).

1814-1815

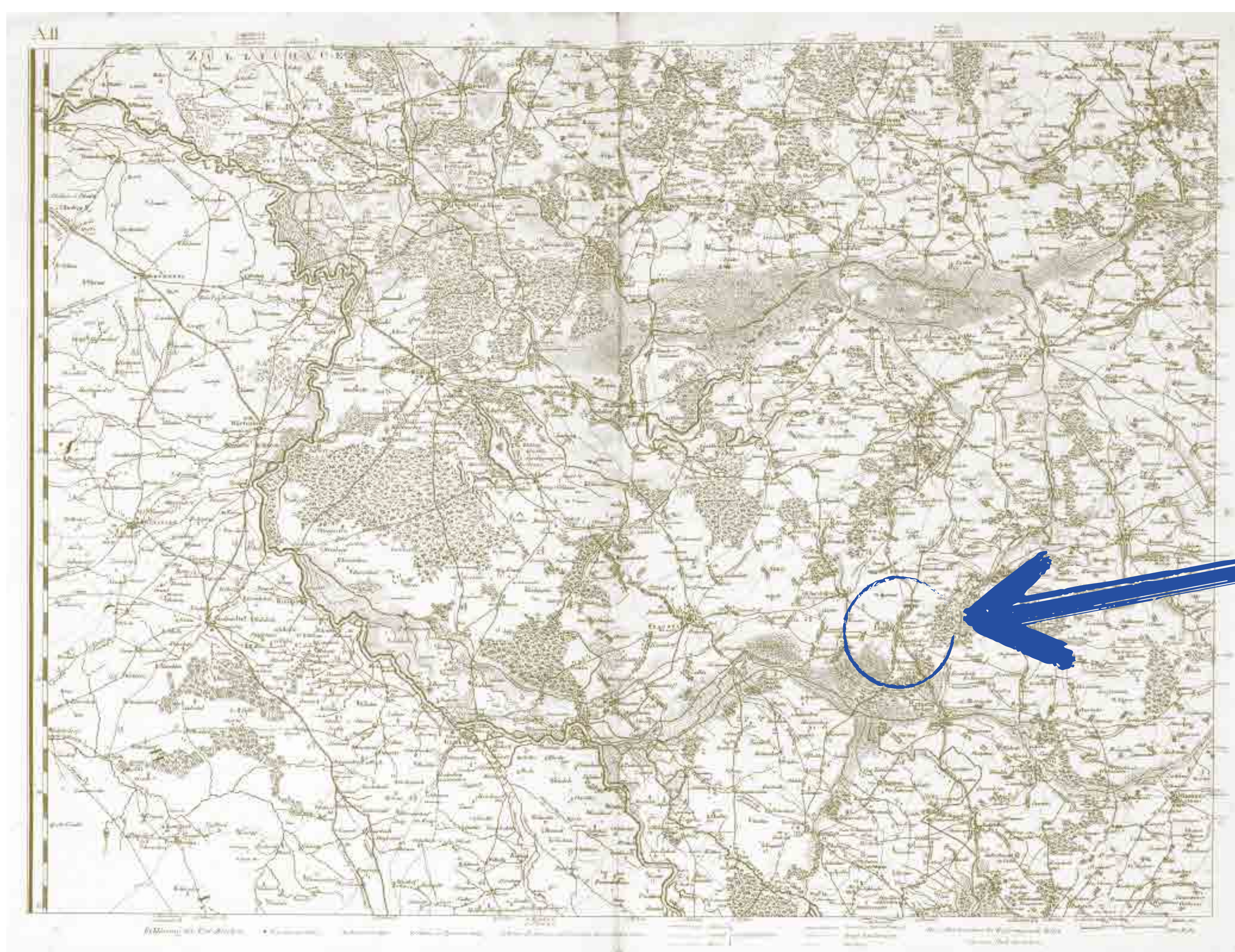
Po przegranej Francji w wojnie z Rosją i Prusami, na mocy kongresu wiedeńskiego (1814-1815), Wielkopolska ponownie znalazła się pod pruskim zwierzchnictwem. Utworzono wówczas Wielkie Księstwo Poznańskie (niem. Grossherzogtum Posen).

5 grudnia 1848

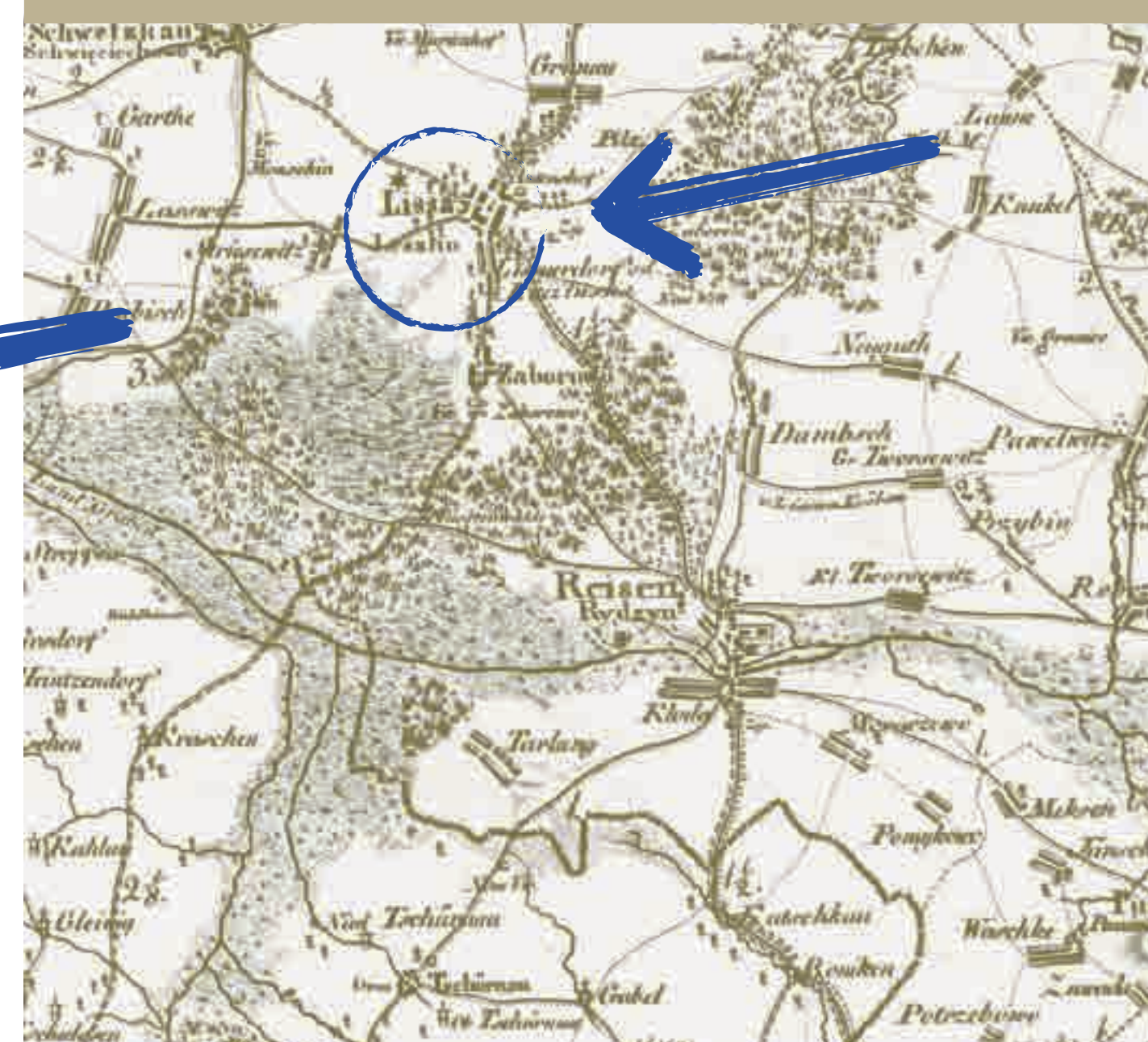
5 grudnia 1848 roku powołano w jego miejsce Prowincję Poznańską (niem. Provinz Posen). W ten sposób zlikwidowano autonomiczne Księstwo w obrębie Prus.

1918/1919

Prowincja Poznańska istniała do 1918/1919, gdy część jej terenów weszła w skład odrodzonej Rzeczypospolitej.

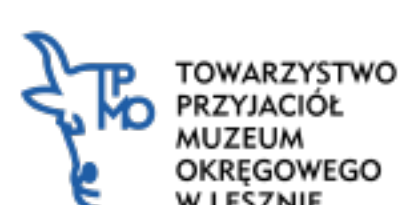
Mapa Prus Południowych, Berlin pocz. XIX w.,
miedzioryt, druk, nr inw. MLH 4846

Leszno (niem. Lissa)

Zadanie „Jan Metzsig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

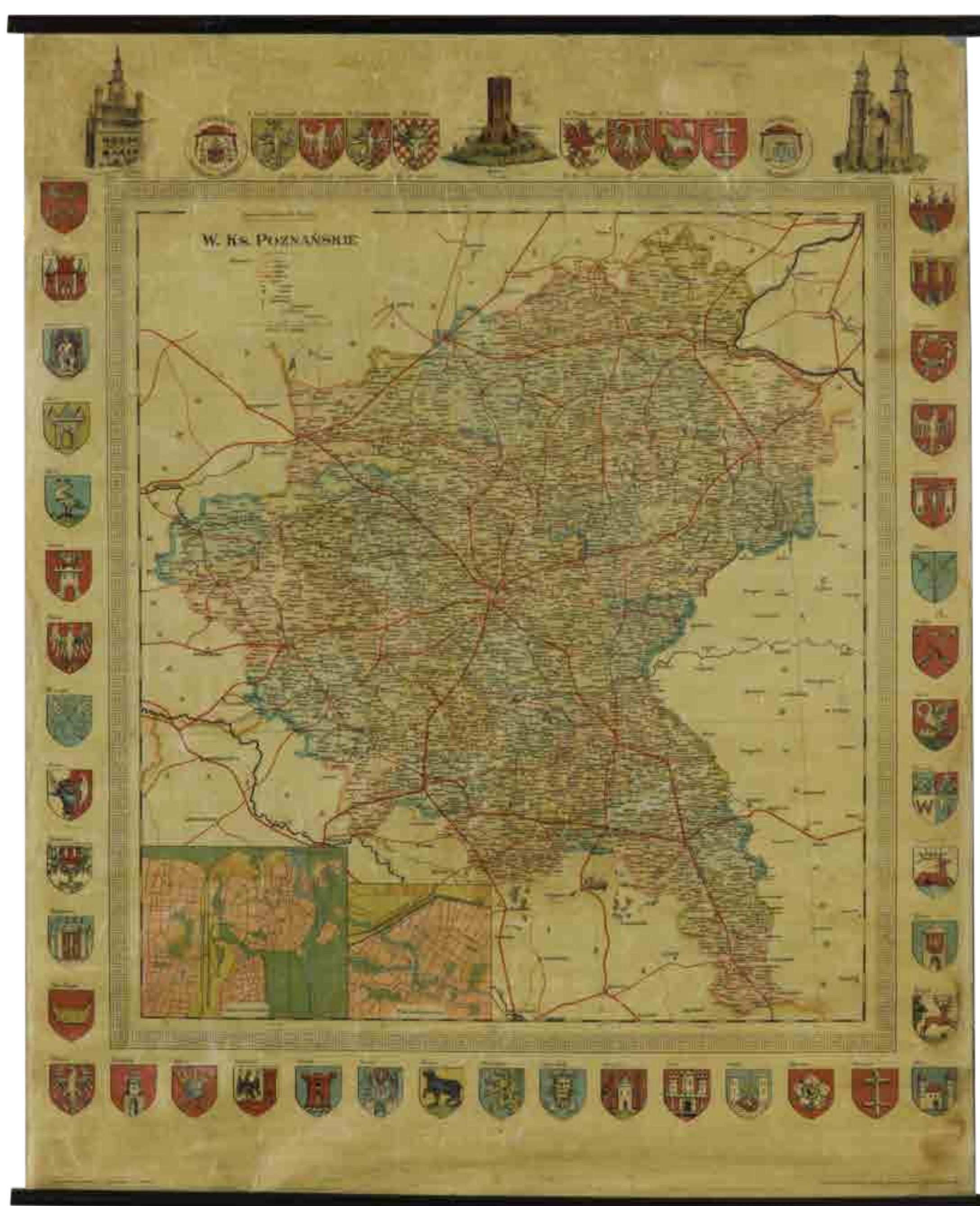
Realia życia

w Księstwie i Prowincji

Powierzchnia Wielkiego Księstwa Poznańskiego wynosiła niespełna 29 tysięcy km². W 1816 roku zamieszkiwało je ponad 770 tysięcy osób. Nieco ponad 65% z nich stanowili Polacy. Społeczność współtworzyli liczni Niemcy (ponad 27%), w tym przyjezdni urzędnicy, lekarze i wojskowi, oraz Żydzi (ponad 6%). Pod względem administracyjnym Księstwo podzielono na dwie rejencje: **poznańską i bydgoską**.

29 tysięcy km²
770 tysięcy osób
65% z nich to Polacy

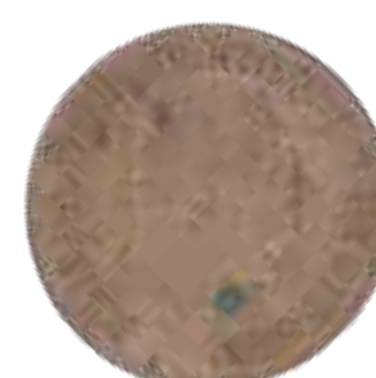
Niższą jednostką podziału były powiaty i wójtostwa, które zamieniono później na okręgi policyjne. Do czasu powstania listopadowego (1830-1831) Księstwo posiadało znaczną autonomię w obrębie państwa pruskiego. W administracji funkcjonował język polski, a w obiegu pieniężnym posługiwano się nie tylko niemieckim talarem, ale także zaczerpniętym z polskiej tradycji groszem (grosz Wielkiego Księstwa Poznańskiego).

Mapa Wielkiego Księstwa Poznańskiego i herb Leszna, Pleszew pocz. XX w., papier, druk, nr inw. MLH 2640.

Awers i rewers grosza Wielkiego Księstwa Poznańskiego, mennica w Berlinie 1816 r., miedź, bita, nr inw. MLH 2914

Awers monety z podobizną króla pruskiego Fryderyka Wilhelma IV (1795-1861), mennica w Berlinie 1841 r., srebro, bita, nr inw. MLH 971

Surdut, wełna, sukno, koniec XIX w., nr inw. MLH 1603

OD RZEMIOSŁA DO NOWOCZESNEGO PRZEMYSŁU

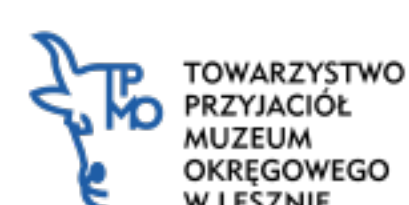
Hamulcem w rozwoju gospodarczym Księstwa była granica między państwami zaborczymi, obowiązujące cła i napięcia polityczne.

W ich konsekwencji Prusy utraciły rynki zbytu na Wschodzie — w imperium rosyjskim. W Księstwie zamierało przez to sukiennictwo i młynarstwo, których przedstawiciele migrowali na teren zaboru rosyjskiego, gdzie mieli dogodniejsze warunki produkcji i sprzedaży towarów aż po kresy wschodnie Rosji.

Wiek XIX był w Poznańskim okresem głębokich przemian gospodarczych; przejścia od form tradycyjnego rzemiosła do nowoczesnego przemysłu, który bazował na osiągnięciach „rewolucji przemysłowej” — maszynie parowej i pracy wykonywanej w fabrykach. Początki nowoczesnego przemysłu i kształtowanie się nowych grup społecznych — fabrykantów i robotników — przypadły na czasy Prowincji Poznańskiej (1848-1919).

Zadanie „Jan Metzigt (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Leszno

w czasach Metziga

Panorama Leszna z 1740 r. Widoczne wały miejskie i wieże dominujące nad miastem, wg rys. Friedricha Bernharda Wernera, Leszno koniec XIX w., papier, litografia, nr inw. ML 74.

W 1816 roku mieszkało w Lesznie mniej niż 8000 osób, w 1849 roku 9211, a pod koniec lat 50. XIX wieku ponad 10 tysięcy. Obszar miasta wyznaczały jeszcze późnonowożytne obwałowania z czterema nieremontowanymi już od dawna bramami i furtami. W mieście przeważała zabudowa murowana i dachy pokryte dachówką. Zabudowę warunkowały wymogi pruskiego prawa przeciwpożarowego, szczególnie istotne w mieście, które w 1790 roku spłonęło w znacznej części. Na obrzeżach występowały również konstrukcje szachulcowe i inne.

Ulice i place były przeważnie niewybrukowane. W centralnym punkcie miasta znajdował się rynek z ratuszem, w którym od jesieni 1856 roku działał telegraf. Zrewolucjonizował on czas przepływu informacji między Lesznem a pozostałymi terenami Prus. W krajobrazie miasta wyróżniało się kilka dominant – wieże kościelne i ratuszowa oraz dawny pałac Sułkowskich; w czasach pruskich służył on celom szkolnym, administracyjnym i sądownictwu. Scenerię okolic Leszna współtworzyły zabudowania gospodarcze i wiatraki; typowy element rolniczego regionu.

W mieście doby Metziga funkcjonowali nieliczni już sukiennicy i młynarze. Rozwijało się za to garbarstwo skór króliczych i innych. Działały także odlewnie dzwonów, browary i destylarnie. Liczne grono rzemieślników stanowili szewcy, kuśnierze (wyroby ze skóry), krawcy, stolarze i piekarze. Zrzeszali się oni w cechach poszczególnych rzemiosł. Popularną formą handlu była sprzedaż domowa, którą prowadzili domokrażcy. Funkcjonował także targ i sklepy stacjonarne.

Druk reklamowy z rachunkiem drukarza, wydawcy i księgarza z Leszna Ernsta Gunthera (1792-1860), Leszno 1844, papier, druk, nr inw. MLH 4815

Nowoczesny przemysł nie występował w Lesznie aż do 1868 roku. Pierwszą fabrykę w mieście było otwarte w tym czasie przedsiębiorstwo produkcyjne maszyn i pomp studziennych Philippa Hanacha (1833-1892). W mieście działało gimnazjum (do 1845 w budynku koło kościoła pw. Św. Jana, w latach 1845-1882 w pałacu Sułkowskich, potem w gmachu szkolnym przy ob. Placu Kościuszki), szkoły ludowe i dokształcające oraz prywatne placówki oświatowe jak szkoła żydowska Popera. Od 1826 roku działalność drukarską, wydawniczą i księgarską prowadził Ernest Wilhelm Günther (1792-1860), wydawca „Przyjaciela Ludu”. Było to polskie czasopismo o charakterze narodowym. Ukazywało się w latach 1834-1849. Ponadto działały przynajmniej dwa zakłady litograficzne i kilka bibliotek.

Przyjaciel Ludu, R. IV, nr 1, 1837, Biblioteka Muzeum Okręgowego w Lesznie

Wiatrak, Leszno 1916, pocztówka, nr inw. MLH 4395

Johann Christoph Stöphasius (1772-1842), papier, litografia, XIX w., nr inw. ML 25

Nagrobek Jana Poplińskiego (1796-1839) znajdujący się na cmentarzu katolickim w Lesznie, fot. Adrian Gendera

W Lesznie doby Metziga mieszkało i prowadziło działalność kilka wybitnych postaci.

Johann Christoph Stöphasius (1772-1842) był pastorem, nauczycielem i wykładowcą akademickim. Od 1824 roku mieszkał w Lesznie, gdzie piastował stanowisko dyrektora pruskiego gimnazjum. Był orędownikiem nauczania Polaków w ich języku narodowym.

Nauczycielem i propagatorem języka polskiego w szkolnictwie był **Jan Popliński (1796-1839)**, również pedagog leszczyńskiego gimnazjum.

Zadanie „Jan Metziga (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Wspólnoty wyznaniowe

Społeczność miasta w czasach Metziga współtworzyli Polacy, Niemcy i Żydzi. Należeli oni do różnych wspólnot wyznaniowych:

ewangelicko-augsburskiej (luterńskiej), ewangelicko-reformowanej (kalwińskiej i braci czeskich), mojżeszowej i katolickiej.

Na początku lat 40. XIX wieku ewangelicy stanowili blisko 45% mieszkańców miasta, Żydzi niespełna 40%, a katolicy około 16%. Każda ze wspólnot posiadała własną świątynię. Do jednej z nich – obecnego kościoła pod wezwaniem Świętego Krzyża – uczęszczał Metzig z rodziną.

Kościół ewangelicko-augsburski (ob. katolicki), pocztówka, ok. 1909 r., nr inw. MLH 2003.

Kościół ewangelicko-reformowany (ob. katolicki), pocztówka, pocz. XX w., nr inw. MLH 1270.

Synagoga w Lesznie, fragment listownika, XIX w., nr inw. MLH 250

W czasach Metziga postugę duchową pełniło przy luterńskiej świątyni dwóch następujących po sobie pastorów:

Karl Gottlob Polluge (od 1810 do 1836) i Johann Traugott Grabig (od 1836 do 1876). Jako pastory pomocniczy służyli także: Friedrich Wolhelm Winkler (od 1810-1846), Hermann Rogge (od 1847 do 1850) i Heinrich Petzold (od 1851 do 1875).

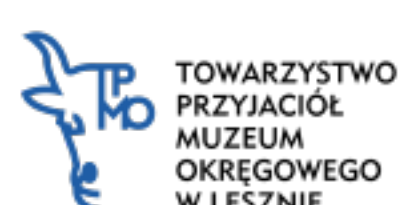
Dzieci na tle Leszna.
W tle fara, ratusz pałac Sułkowskich,
aut. nieznany, olej, blacha,
poł. XIX w., nr inw. ML 28

Barokowa pastorówka przy kościele pw. Św. Krzyża, pocztówka, lata 1939-1945, nr inw. MLH 1342

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

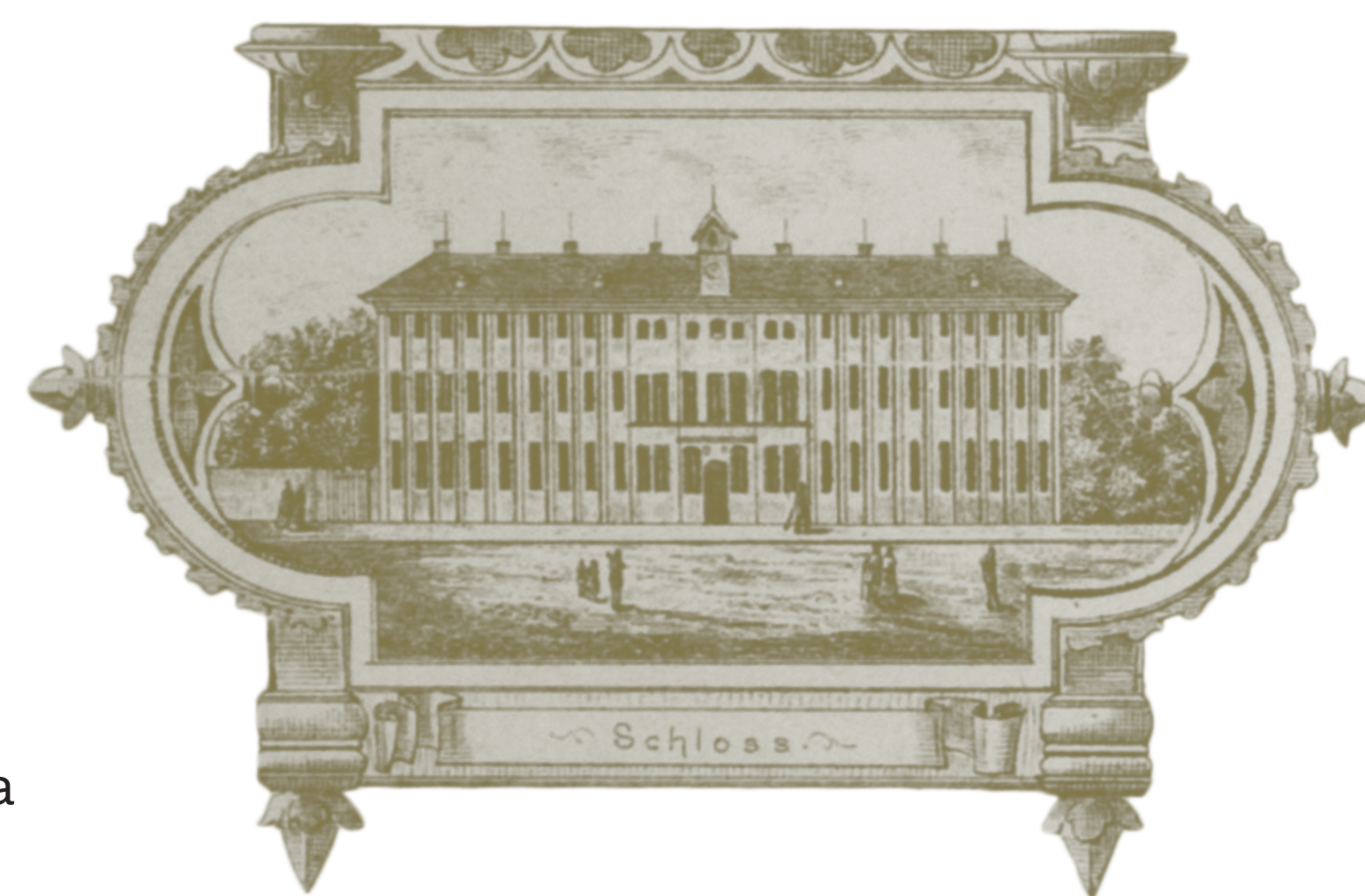
Gmachy

i przestrzenie publiczne

Rynek i ratusz w Lesznie, fragment listownika, XIX w., nr inw. MLH 250

Centralnym punktem miasta był rynek z ratuszem. Jego prawdopodobnym projektantem był Dominik Merlini (1730-1797). Było to miejsce zamieszkania bogatszej ludności, przestrzeń handlowa i jeden z celów świątecznych spacerów. Od 1845 roku pałac Sułkowskich i przyległe ogrody znajdował się w rękach pruskich władz skarbowych. W gmachu umieszczono gimnazjum (1845-1882). Dawne ogrody pałacowe udostępniono ludności miasta do celów rekreacyjnych.

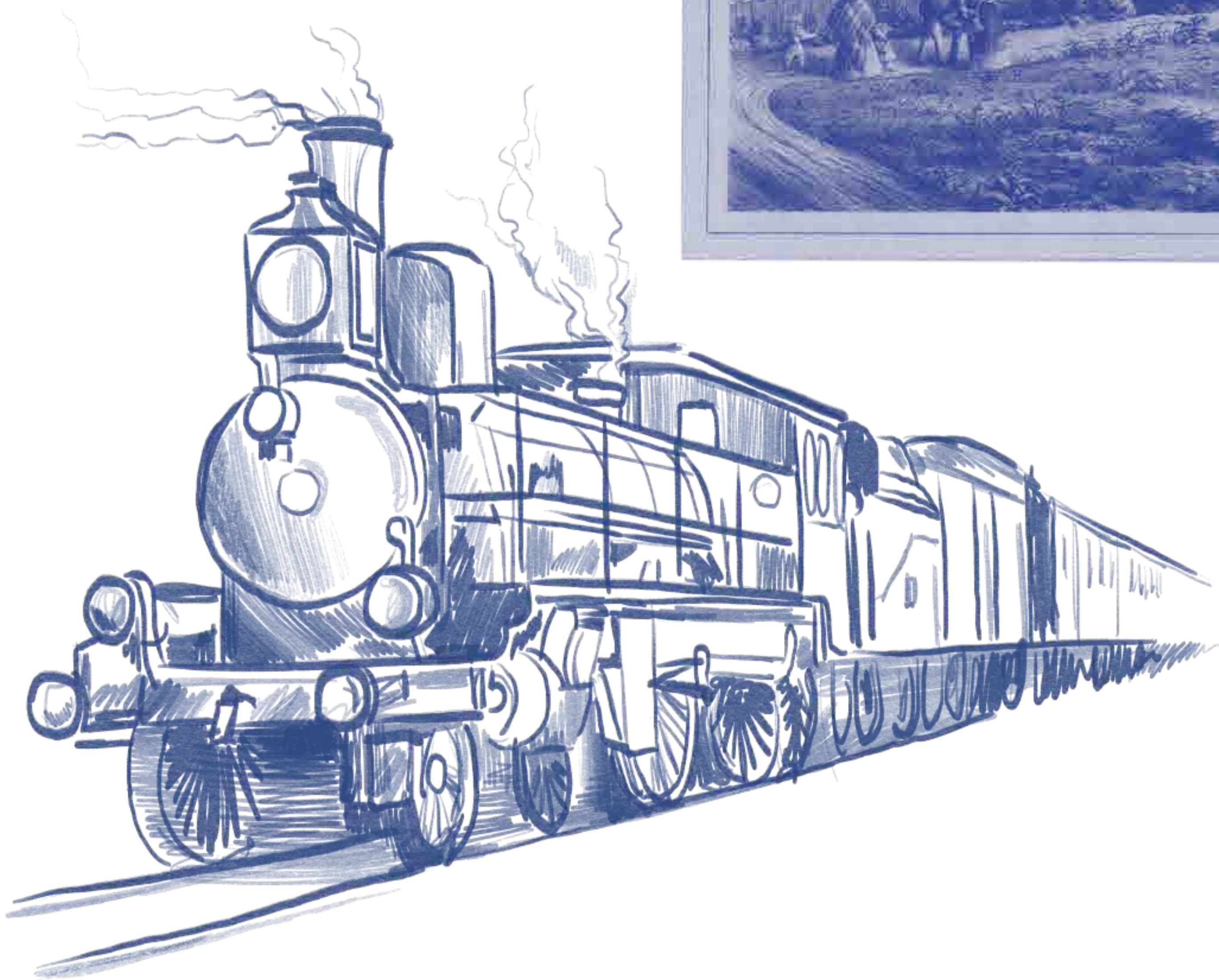
Dawny pałac Sułkowskich w Lesznie, fragment listownika, XIX w., nr inw. MLH 250

ROK 1856: LINIA KOLEJOWA Z WROCŁAWIA

Epokowym wydarzeniem, które nastąpiło w Lesznie w czasach Johanna Metziga było doprowadzenie linii kolejowej z Wrocławia w 1856 roku. W kolejnych latach dodawano kolejne połączenia, m.in. z Poznaniem (niem. Posen). Miasto zaczęło odtąd rozwijać się pod względem gospodarczym i przestrzennym. W Lesznie wzniesiono dworzec kolejowy. Był on w stylistyce neogotyku angielskiego. Nawiązywał w ten sposób do architektury dworca kolejowego we Wrocławiu (niem. Breslau).

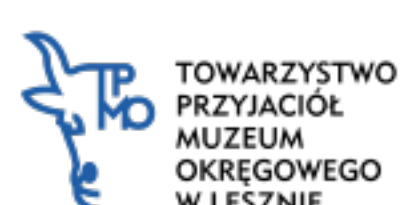
Dworzec kolejowy w Lesznie po 1857 r., papier, litografia, nr inw. ML 255.

Bogatsi mieszkańcy mogli udawać się w podróże tak osobiste, jak i służbowe. Niewątpliwie, z kolei korzystał Johann Metzig - poseł pruskiego parlamentu. W jego czasach nie było jeszcze w Lesznie koszar dla wojska. Żołnierze kwatrowali w budynkach prywatnych i wynajmowanych przez władze miejskie. Utrudniało to życie codzienne ludności i obciążało finanse miasta.

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Zabudowa

Odbudowa Leszna po pożarze z 1790 roku postępowała wolno. Jeszcze w latach 30. XIX wieku były widoczne ślady kataklizmu; w mieście nadal występowały puste przestrzenie po nieodbudowanych obiektach. Nowe wznoszono z materiałów niepalnych – cegły i kamienia – oraz kryto dachówką.

Nie wszystkie nieruchomości z czasów Johanna Metziga przetrwały do współczesności. W znacznej mierze nie istnieje już dawna zabudowa dzielnicy żydowskiej. Nie ma też kamienicy „Pod Błękitnym Lwem”, która znajdowała się przy ulicy Słowiańskiej.

Zabudowa przy rogu ul. Przemysłowej i Skarbowej w Lesznie (XIX w.), pocztówka, przed 1910 r., nr inw. MLH 4396

Fragment zabudowy dzielnicy żydowskiej w Lesznie (1791), pocztówka, przed 1915 r., nr inw. MLH 2144

Fragment zabudowy ul. Średniej w Lesznie (1791), pocztówka, przed 1915 r., nr inw. MLH 2143

Kamienica „Pod Błękitnym Lwem” przy ul. Słowiańskiej (1837), pocztówka, przed 1915 r., nr inw. MLH 2145

Do dzisiejszych czasów przetrwał za to dom, w którym mieszkał Metzigi z rodziną. Znajduje się on przy obecnym Placu Jana Metziga.

Na wprost domu zachował się też dawny ewangelicki szpital Świętego Jerzego. Niewykluczone, iż bywał w nim Metzigi, który pomoc lekarską świadczył bez względu na narodowość i zasobność środków finansowych pacjentów.

Z kolei przy Placu Komeńskiego znajduje się dawny pruski lazaret wojskowy – jedno z miejsc pracy doktora do 1848 roku.

Dawny lazaret przy obecnym Placu Komeńskiego, Muzeum Okręgowe w Lesznie, fot. Adrian Gendera

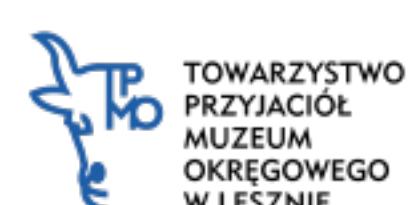
Dom Metzigiów przy ob. Placu Metziga w Lesznie, reprodukcja fotografii, nr inw. MLFa 274

Rycina przedstawiająca dom rodziny Metzigiów (lewa strona) i ewangelicki szpital Świętego Jerzego (prawa strona), papier, grafika, nr inw. MLFa 589

Zadanie „Jan Metzigi (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Metzig w regionie

1

Skwierzyna (niem. Schwerin):
miejsce urodzenia Johanna Metziga

2

Poznań: miejsce zamieszkania
i działalności Karola Marcinkowskiego,
siedziba Towarzystwa Pomocy Naukowej

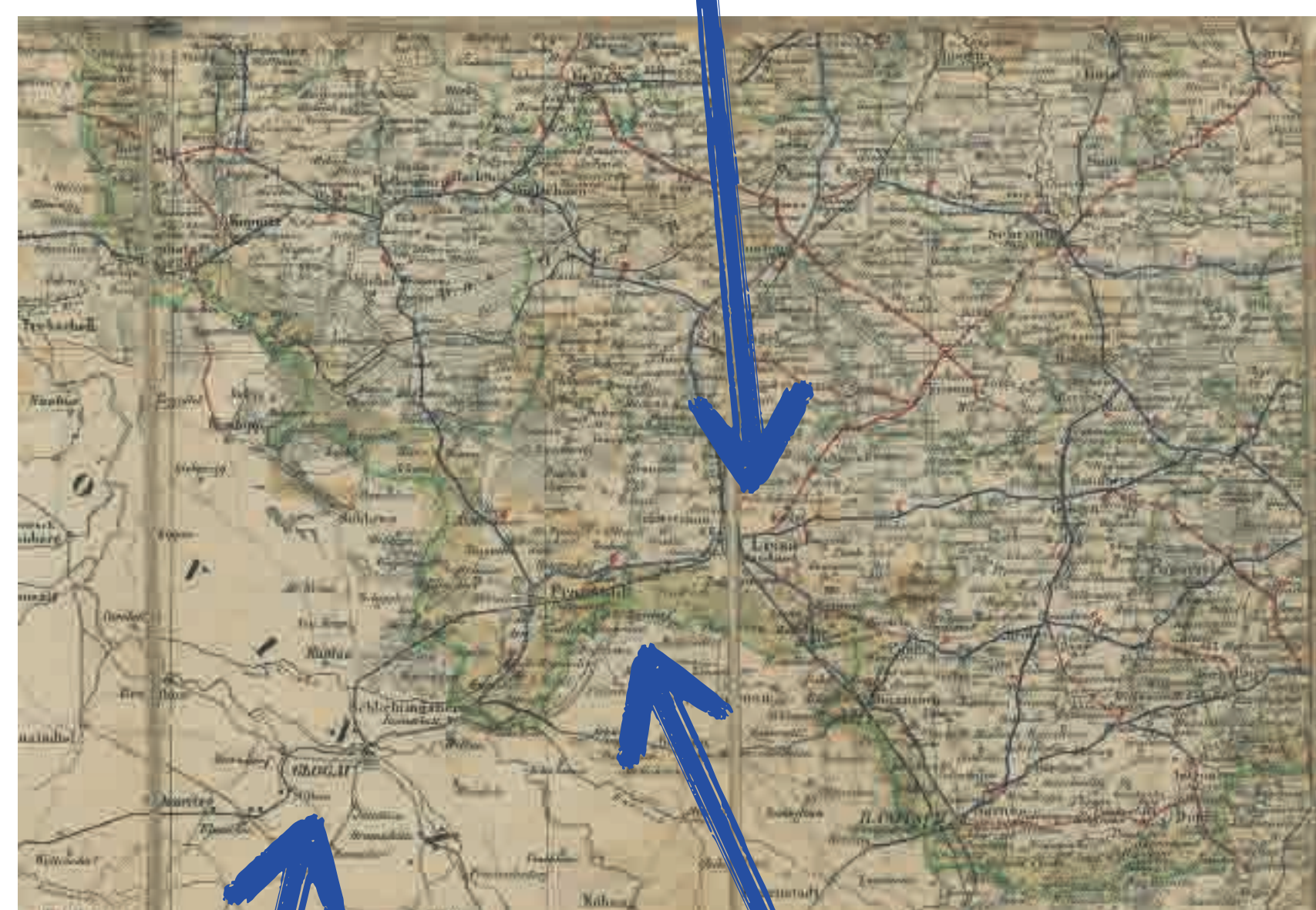

3

Strzałkowo: pierwsza na
terenie zaboru pruskiego
placówka lekarza
wojskowego Metziga,
miejsce ślubu
z pierwszą żoną

4

Leszno (niem. Lissa): miejsce, pracy,
śmierci i pochówku Metziga

5

Wschowa (niem. Fraustadt):
stolica powiatu wschowskiego,
na terenie którego
znajdowało się Leszno
(niem. Lissa)

6

Głogów (niem. Glogau):
pruska twierdza, miejsce
zaproponowanej Metzigowi
w 1848 roku dalszej praktyki
lekarza wojskowego

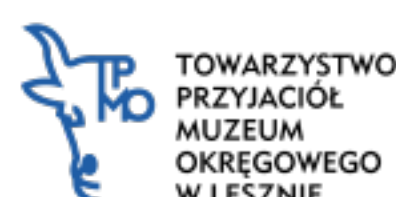

Mapa Prowincji Poznańskiej,
Głogów II poł. XIX w.,
papier, druk, oprawa, nr inw. B 6761

Ratusz w Skwierzynie, fotografia,
aut. M. Schröter, domena publiczna

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Metzig lekarz

W zbiorach Muzeum zachowała się laska Johanna Metziga. W XIX wieku była ona obowiązkowym elementem wystroju dżentelmena. Nosili ją mężczyźni młodzi jak i starsi wiekiem. Drugim przedmiotem po Metzigu jest skórzana torba lekarska z wyposażeniem. Zobaczyć w niej można szklane pojemniki na medykamenty. Medycyna w latach Metziga nie stała jeszcze na zadowalającym poziomie. Lekarz nie dysponował specjalistycznym sprzętem i szeroką paletą lekarstw.

Ograniczona była też wiedza medyczna, zwłaszcza w dziedzinach bakteriologii i wirusologii, co wpływało na wysoką śmiertelność i ograniczone możliwości pomocy medycznej ze strony lekarzy. W przypadku ran kończyn, powstałych zwłaszcza w wyniku walk zbrojnych, szeroko stosowano amputację. Metzig był zwolennikiem i propagatorem nowatorskiej metody leczenia i opatrywania ran, którą opracował **Louis Joseph Seutin (1793-1862)**. Przy jej zastosowaniu niejednego żołnierza uratowano od amputacji ręki lub nogi.

Laska Johanna Metziga, drewno, metal, skóra, XIX w., nr inw. MLH 2058

Treść wykładu Jana Metziga na temat zmodyfikowanej metody leczenia ran kończyn i zapobiegania amputacjom, Berlin 1860, papier, druk, nr inw. B 12614

Torba lekarska Jana Metziga z zawartością, skóra, metal, drewno, szkło, XIX w., nr inw. MLH 4249

CHOROBY ZAGRAŻAJĄCE ŻYCIU

Zagrożeniem dla zdrowia i życia ludności były zwłaszcza choroby zakaźne - cholera, tyfus i gruźlica; nadal obawiano się dżumy, choć ostatnie jej przypadki zanotowano w Prusach w drugiej połowie XVIII wieku. Przeciwno ospie wykonywano już szczepienia, jednakże były one odpłatne i nie zawsze skuteczne. Nie zachęcały do nich także liczne uprzedzenia, które występowały wśród ludności; bezpodstawnie obawiano się przemiany człowieka w krowę, od których pobierano materiał do późniejszych iniekcji. Dużym problemem były choroby weneryczne, zwłaszcza syfilis; Metzig napisał na jego temat pracę wieńczącą kształcenie w Wojskowej Szkole Lekarskiej.

Wysoką śmiertelność notowano zwłaszcza u kobiet w okresie połogu i wśród noworodków (do 25%); umierano z powodu zakażeń okołoporodowych. We wschodnich częściach Prus dotkliwie brakowało lekarzy. **W pierwszej połowie XIX wieku w Poznańskim na jednego medyka przypadało blisko 5000 osób.** Ich usługi były odpłatne, choć regulowane państwową taksą. Lekarze zamieszkiwali głównie w miastach. Wieś była zdana na felczerów i znachorów, którzy licznie wówczas występowali.

Dopiero w ostatniej ćwierci XIX wieku zaczęto wprowadzać w zjednoczonych już Niemczech państwową służbę zdrowia i system ubezpieczeń chorobowych dla pracowników; umożliwiło to rozwój szpitali, ich specjalizację (nowoczesny sprzęt medyczny, skomplikowane operacje), a także szeroki dostęp ludności do opieki medycznej.

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

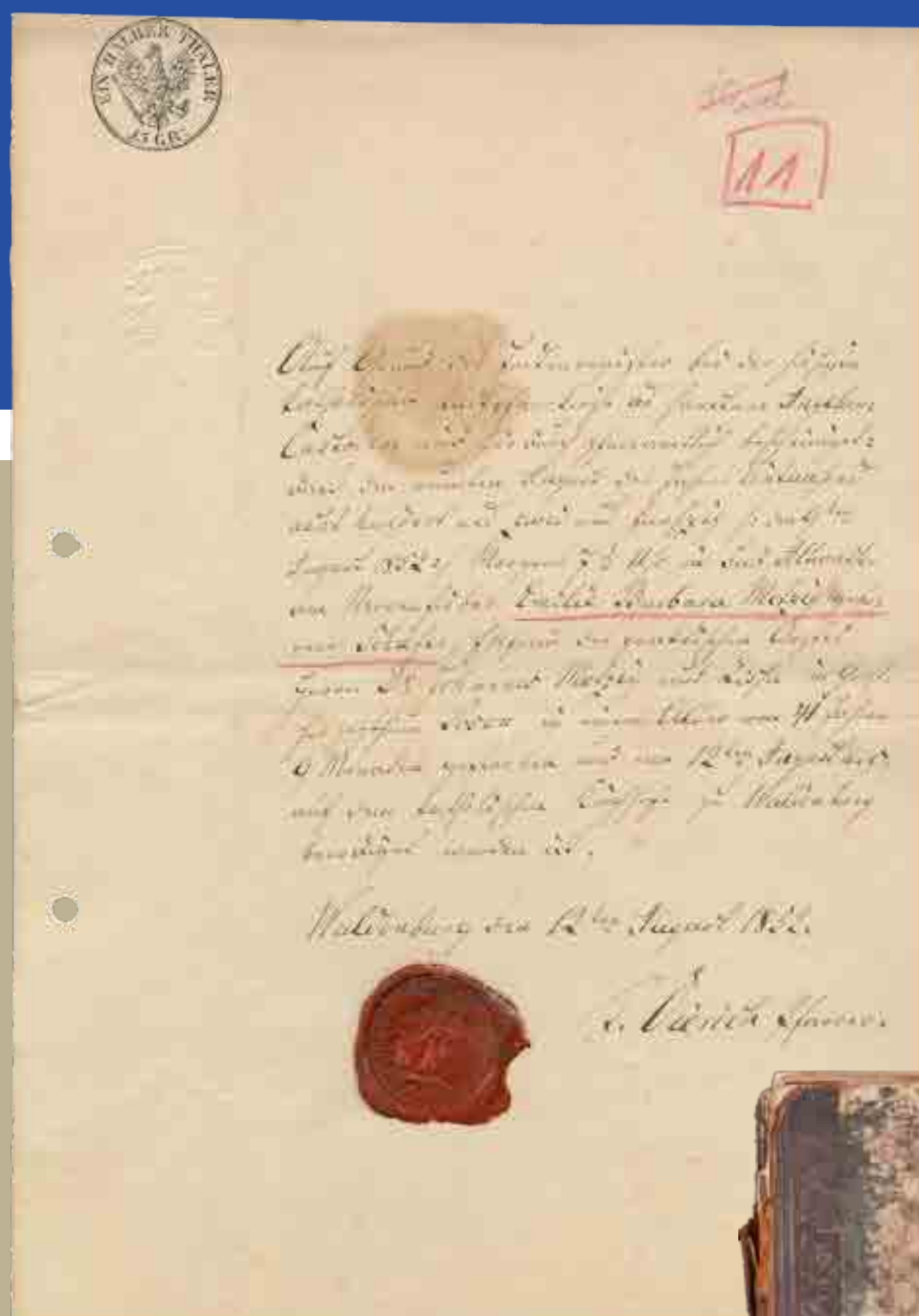
Współfinansowanie:

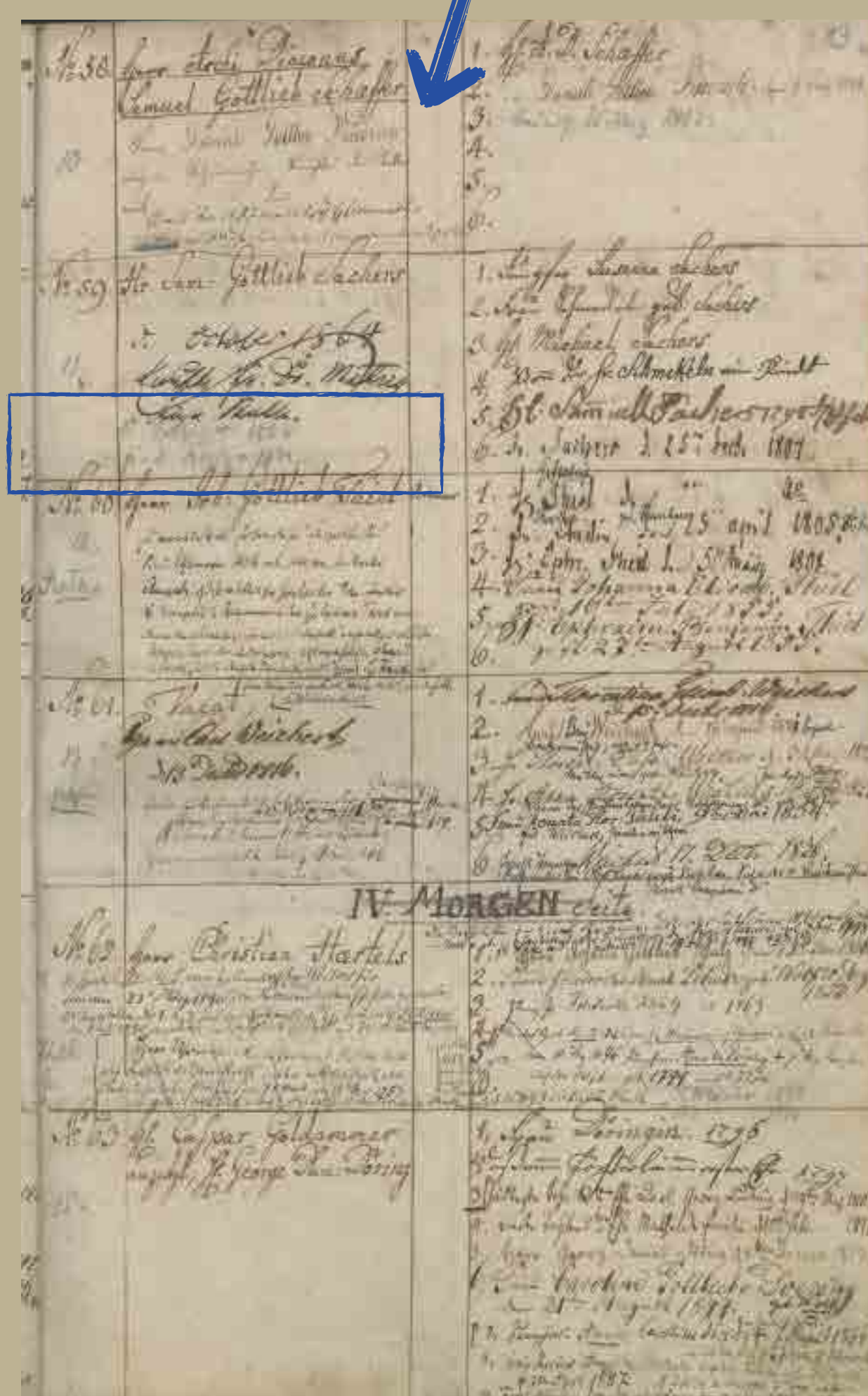
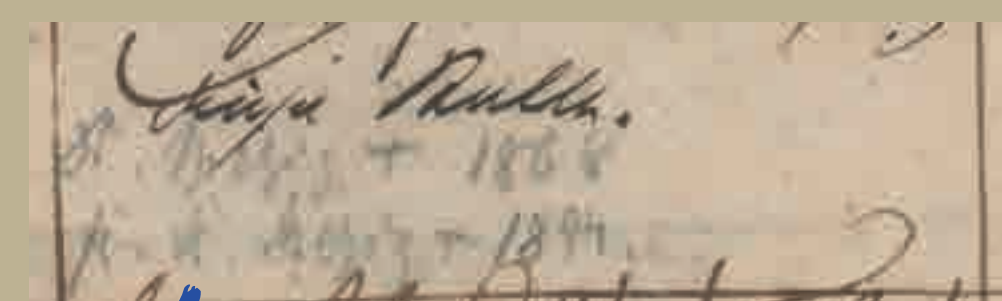
W cieniu śmierci

W poniedziałek 9 sierpnia 1852 roku zmarła w uzdrowisku koło Wałbrzycha pierwsza żona Jana Metziga, Emilia Barbara z domu Schäfer. Miała 42 lata. Dla Metziga i dzieci rozpoczął się czas żałoby. Doktor żył jeszcze 16 lat. Zmarł w czwartek 1 października 1868 roku. Liczył 64 lata. Jego pogrzeb odbył się cztery dni później 4 października.

Metzig spoczął w grobie pod jedną ze ścian cmentarza ewangelicko-augsburskiego (luterńskiego) w Lesznie. W ceremonii pogrzebowej uczestniczyły rzesze ludzi, które znaly i ceniły lekarza za jego prospołeczną postawę, a także jego druga żona Emilia Florentyna z domu Hoch. Następne 26 lat pozostawała wdową. Zmarła w 1894 roku w Lesznie.

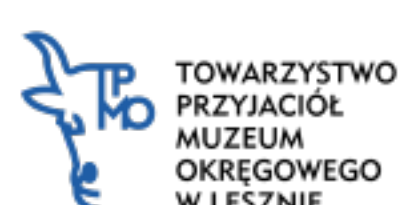
Wypis z aktu zgonu Emilii Barbary Metzige z domu Schäfer. Dokument wystawił proboszcz parafii katolickiej pw. Św. Michała Archanioła z Wałbrzycha. W powiększeniu pieczęć lakowa parafii i podpis proboszcza. Akt zgonu, papier, lak, rękopis, Wałbrzych 12.08.1852, nr inw. MLH 5090_24

Księga pogrzebowa kościoła Św. Krzyża w Lesznie, rękopis, papier, XVIII-XIX w., nr inw. MLH 4907

Zadanie „Jan Metzige (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Metzig obywatel

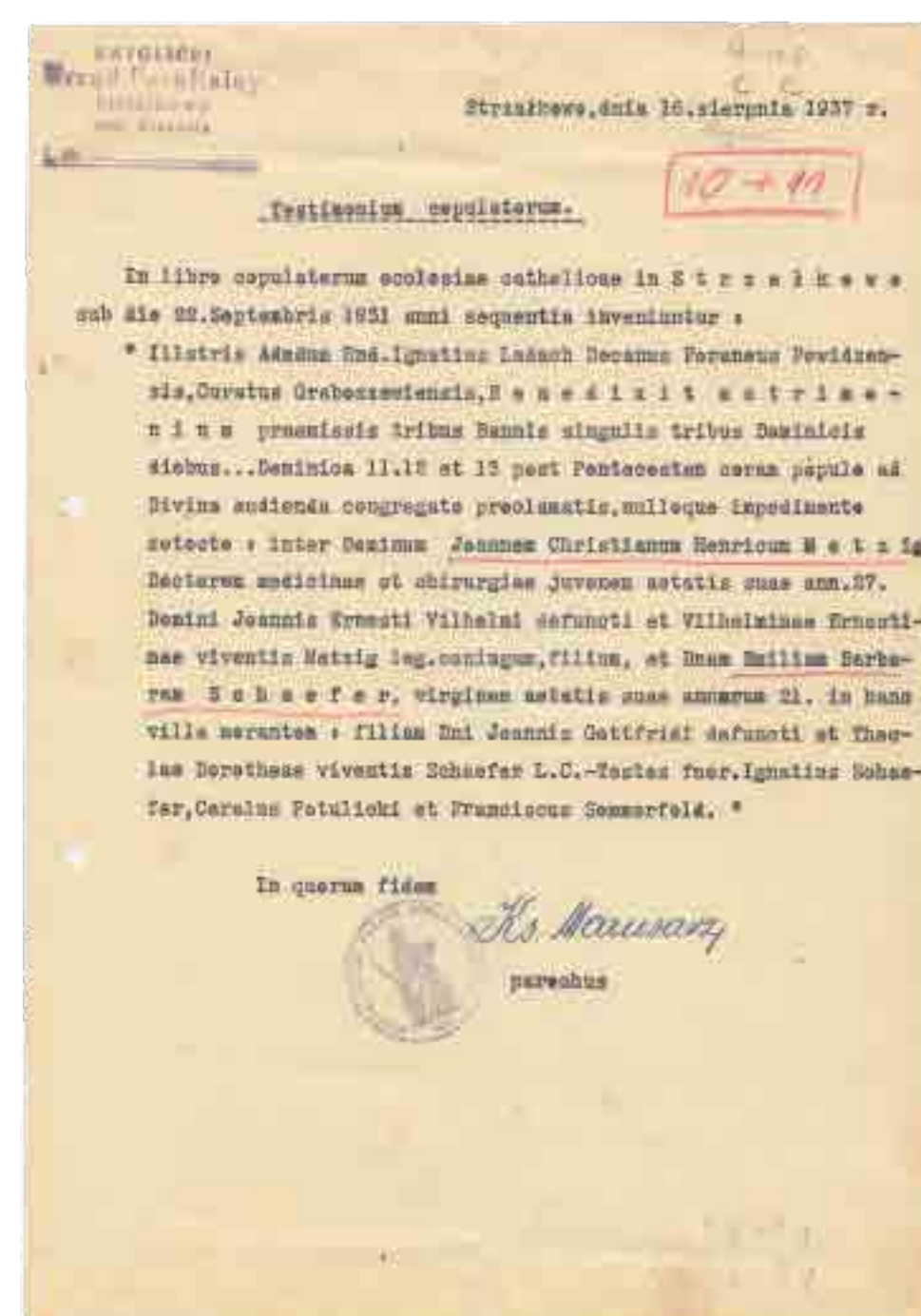
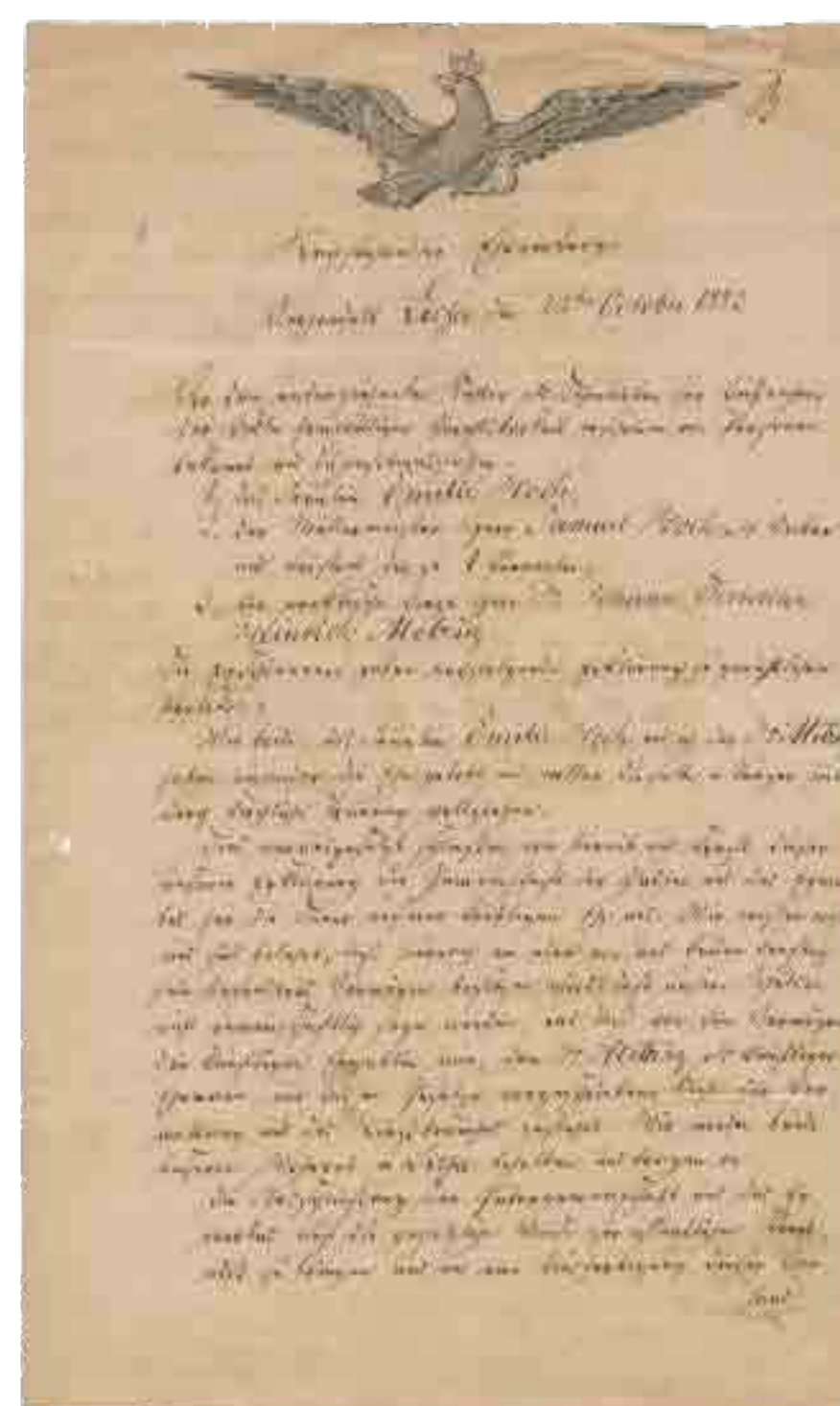
Metzig był mieszkańcem kilku miejscowości na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego i późniejszej Prowincji Poznańskiej. Jego zawodowe zaangażowanie, zwłaszcza na polu reformy umundurowania pruskiej armii i obniżenia śmiertelności wśród żołnierzy, było nagradzane nie tylko przez władców, ale także miejscową pruską administrację.

Od władz miejskich Leszna i miasta Zaborowa otrzymał honorowe obywatelstwo. Druga z miejscowości była wówczas jeszcze miastem. Prawa miejskie posiadała w latach 1644-1892. O miejskiej przeszłości Zaborowa świadczy zabudowa z rynkiem, zachowane materiały archiwalne i pieczęć rady miejskiej – w polu centralnym jodła, po prawej i lewej jej stronie głowa byka.

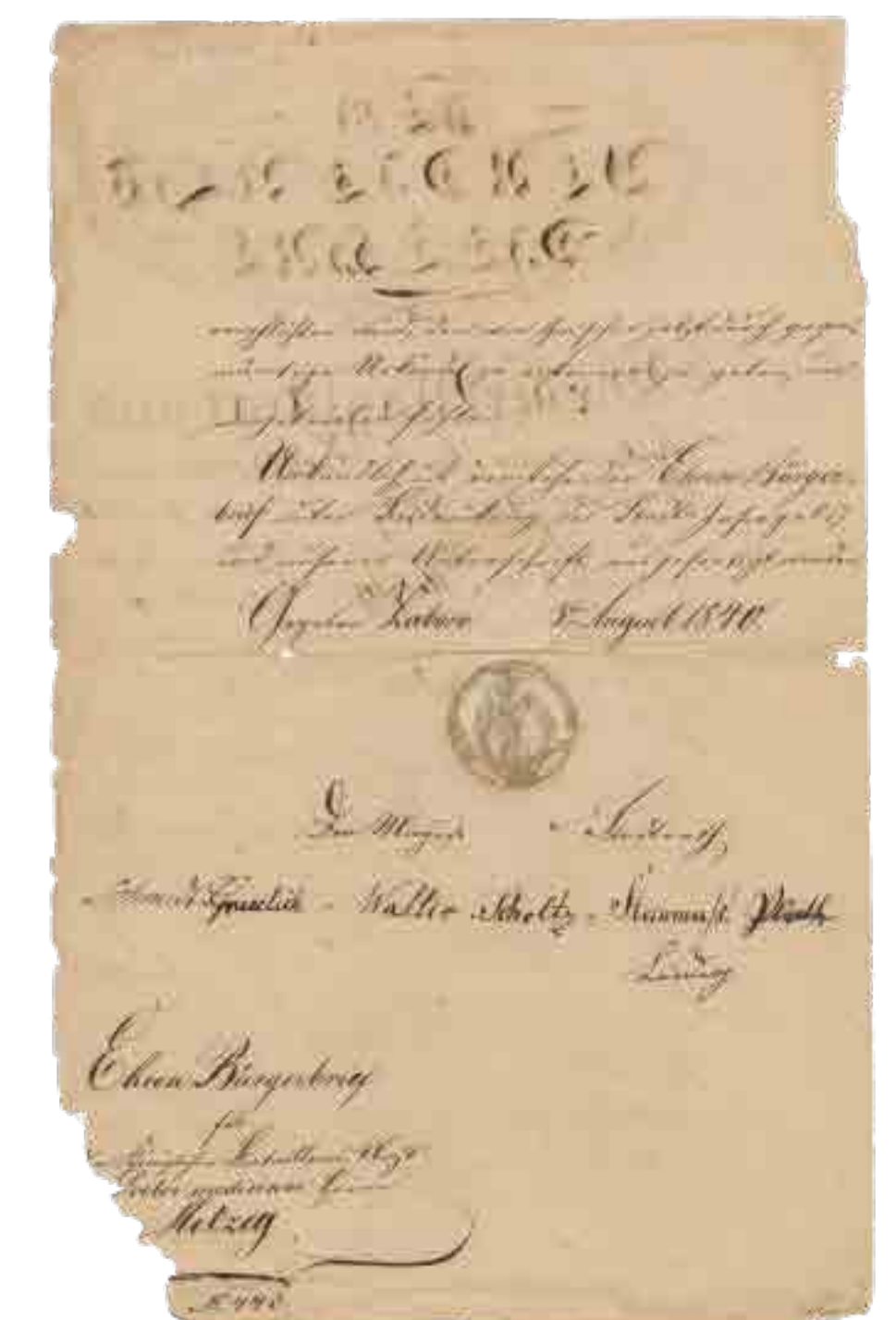
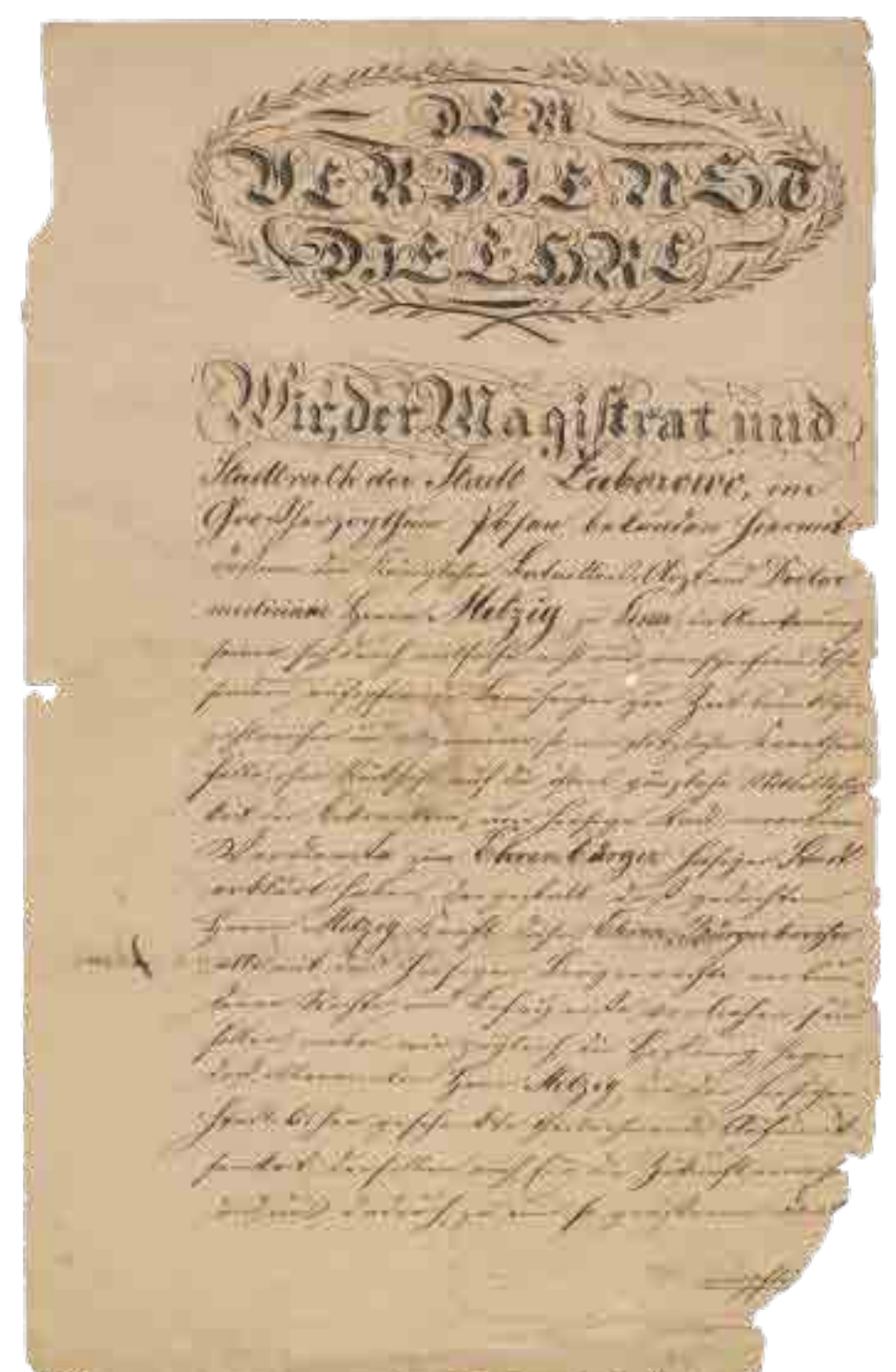

PIECZĘĆ MIASTA ZABOROWO

Kontrakt małżeński regulujący sprawy majątkowe między Janem Metzgiem i jego drugą żoną Emilią z domu Hoch, papier, rękopis, II poł. XIX w., nr inw. MLH 5090_25

Odpis aktu małżeństwa Jana Metziga i Emilii Barbary z domu Schäfer, Strzałkowo 16.08.1937, papier, maszynopis, nr inw. MLH 5090_47

Akt nadania honorowego obywatelstwa miasta Zaborowo dla Johanna Metziga, papier, rękopis, 1840 r., nr inw. MLH 5090_11

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

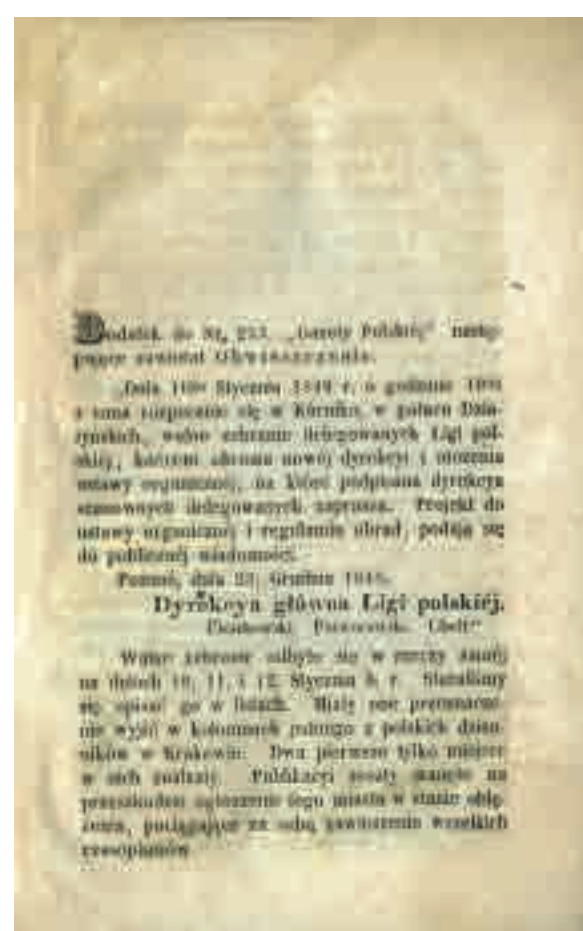
Metzig społecznik

Wiek XIX był czasem zakładania i rozkwitu licznych towarzystw naukowych i społecznych. Na ziemiach polskich było to zjawisko, które występowało na terenie każdego z zaborów. Głównym celem inicjatyw było kultywowanie tradycji, kultury i historii polskiej; były to formy obrony przed wynarodowieniem ze strony zaborców. Na terenie Poznańskiego tego typu działania przyjęły formę pracy organicznej (działania społeczno-polityczne i gospodarcze) oraz pracy u podstaw (działania edukacyjne przeciw germanizacji i rusyfikacji).

M. Mann, *Listy o walnem zebraniu Ligii Polskiej*, Leszno 1849, nr inw. B 2020

Dyplom z 16 grudnia 1861 r. o nadaniu Metzigowi honorowego członkostwa w Towarzystwie Przyjaciół Nauk Poznańskiego, papier, druk, nr inw. MLH 5090_52

Dyplom z 2 października 1861 r. o nadaniu Metzigowi honorowego członkostwa w Cesarsko-Królewskim Towarzystwie Literackim w Krakowie, papier, druk, nr inw. MLH 5090_52

Awers medalu Kasyno w Gostyniu, mosiądz, odlew, aut. Zbigniew Łukowiak, Rawicz 1985, nr inw. MLH 3639

Karta tytułowa czasopisma „Przyjaciel Ludu” wydawanego w Lesznie, R. 2, nr 49, 1835, nr inw. B 2

ŻYCIOWA AKTYWNOŚĆ

Życiowa aktywność Jana Metziga wyrażała się także na polu życia organizacyjnego. Był on członkiem:

- Towarzystwa Pomocy Naukowej z Poznania (cel: fundowanie stypendiów, by wspierać kształcenie polskiej młodzieży),
- Ojczyźnianego Związku Wielkiego Księstwa Poznańskiego założonego przez siebie w 1848 roku w Lesznie (cel: działanie na rzecz ułożenia poprawnych stosunków polsko-niemieckich),
- Towarzystwa Lekarskiego im. prof. Seutina założonego przez siebie w 1848 roku w Lesznie (cel: propagowanie metody leczenia ran prof. Seutina z Brukseli, zapobieganie w ten sposób nadmiernym amputacjom kończyn u żołnierzy),
- Cesarsko-Królewskiego Towarzystwa Literackiego z Krakowa (cel: krzewienie języka polskiego i polskiej literatury).

Należał również do towarzystw medycznych w Berlinie, Brukseli i Warszawie.

Tytus Działyński (1796-1861), domena publiczna

Gustaw Potworowski (1800-1860), domena publiczna

ZNAJOMOŚCI

Udział w licznych gremiach, w tym w obradach Ligii Polskiej, umożliwił mu zawarcie znajomości z czołowymi polskimi działaczami narodowymi; nierzadko związanymi z Leszmem. Byli to:

Adam Karwowski
(nauczyciel matematyki i języka polskiego w gimnazjum w Lesznie),

Karol Libelt, 1807-1875
(nauczyciel, Prezes Polskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu),

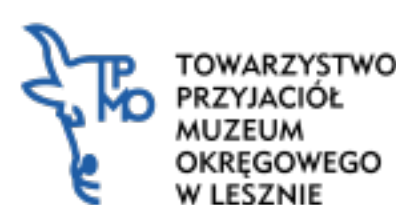
August Cieszkowski, 1814-1894
(filozof i ekonom, współzałożyciel Ligii Polskiej – organizacja polityczna założona przez polskich posłów w rządzie pruskim, celem obrony interesów Polaków na drodze obowiązującego prawa),

Gustaw Potworowski, 1800-1860
(właściciel Goli, powstaniec listopadowy, założyciel Kasyna w Gostyniu),

Tytus Działyński, 1796-1861
(działacz polityczny, wydawca polskich źródeł historycznych).

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Publikacje Metziga

Jan Metzig był człowiekiem zaangażowanym w politykę. Swoje poglądy wyrażał nie tylko w rozmowach, ale również przez słowo pisane. W ten sposób próbował dotrzeć do szerokiego grona odbiorców, głównie polityków, intelektualistów i dowództwa wojskowego.

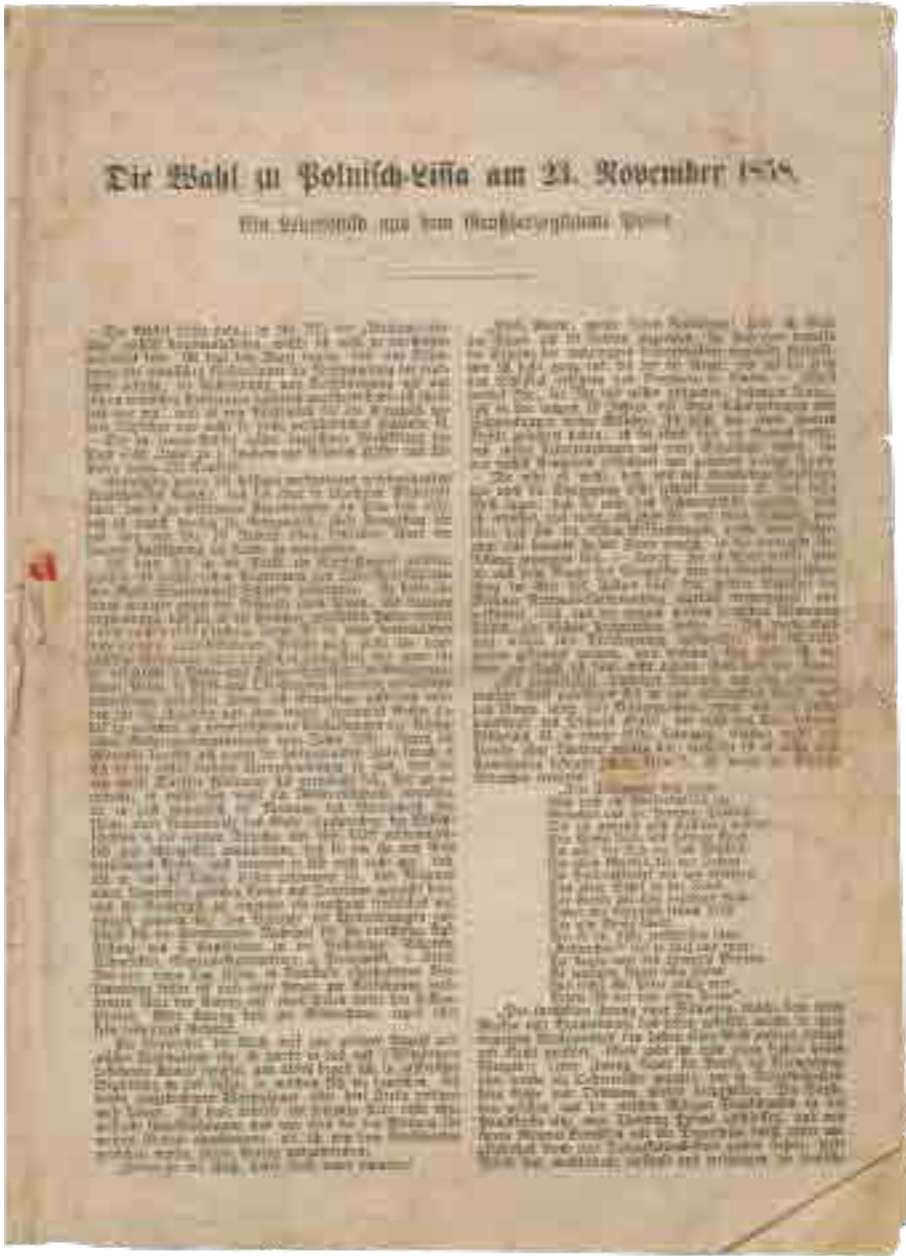
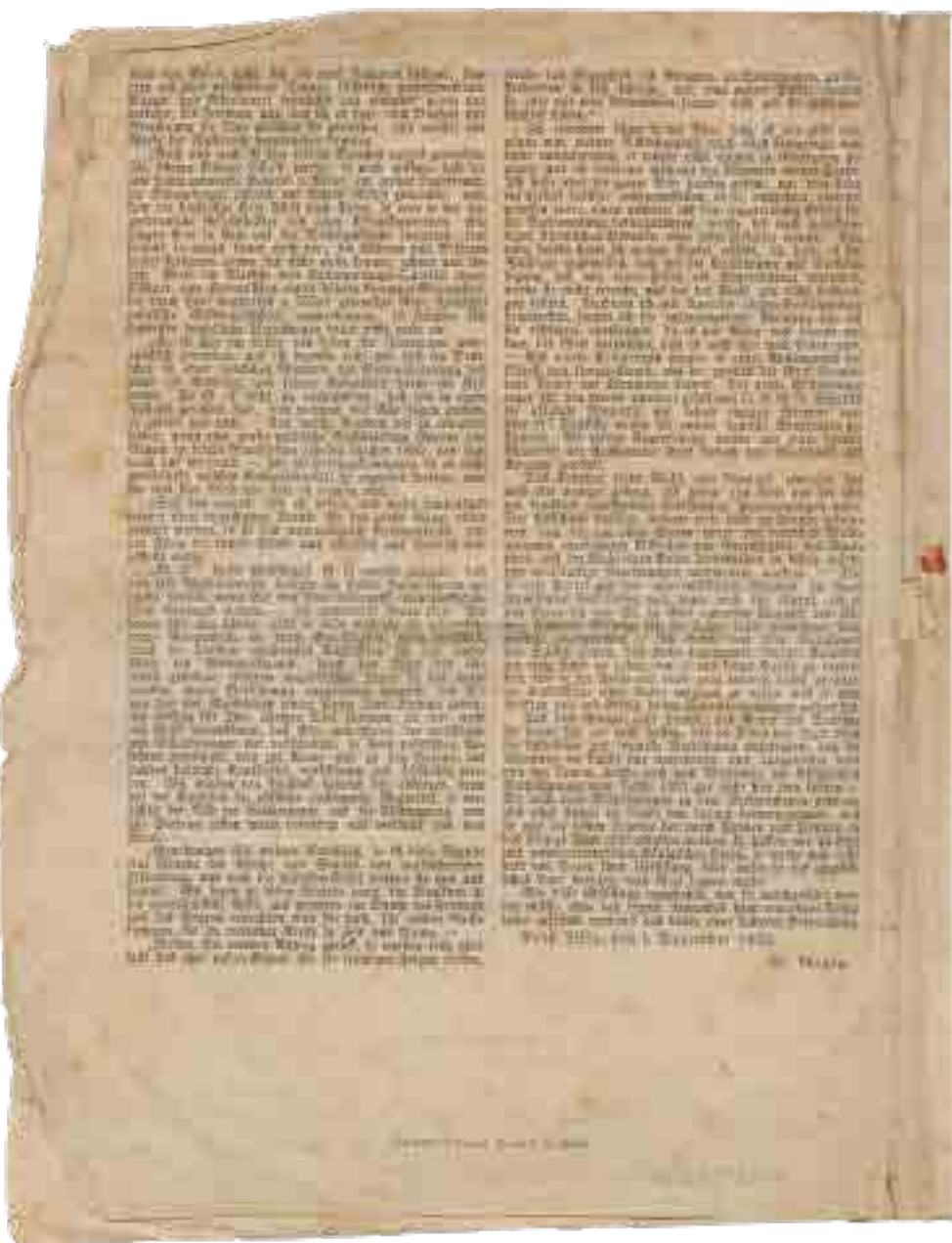
Pisma Metziga trafiały do cesarza, parlamentu i poza granice Prus. Szereg publikacji dotyczyło kwestii polskiej autonomii w ramach państwa pruskiego. Podejmował także bliską sobie tematykę medyczną – zapobiegania zachorowalności żołnierzy pruskich na choroby infekcyjne i skuteczniejszego leczenia ran kończyn.

Jan Metzig, *Suum cuique. Die rechte Antwort auf die Polen – und die grosse Zeitfrage, Zur Beherzigung für die europäischen Staatsmänner* [Każdemu swoje. Właściwa odpowiedź na kwestię polską – wielkie pytanie aktualnych czasów. Pod rozważę europejskim politykom i mężom stanu], Hamburg 1856, papier, druk, nr inw. B 1612

Dodatek do tekstu Jan Metziga *Suum cuique* (Każdemu swoje) wydany z okazji Kongresu europejskiego w Warszawie, Hamburg 1861, papier, druk, nr inw. B 9635

Jan Metzig, *Die Wahl zu Polnisch-Lissa am 23. November 1858. Ein Lebensbild aus dem Grossherzogtume Posen* [Wybory w polskim Lesznie 23 listopada 1858 r. Obraz z życia w Wielkim Księstwie Poznańskim], Berlin 1858 r., papier, druk, nr inw. MLH 5090_33. Artykuł powstał z okazji wyborów do sejmu pruskiego.

Jan Metzig, *Die wahre Lösung der preussischen Verfassungswirren* [Właściwe rozwiązanie pruskiego zamieszania konstytucyjnego], Hamburg 1863, papier, druk, nr inw. B 12613

Jan Metzig, *Die wahre Lösung der preussischen Verfassungswirren* [Właściwe rozwiązanie pruskiego zamieszania konstytucyjnego], Hamburg 1863, papier, druk, nr inw. B 12613

Jan Metzig, *Worte der Versöhnung an die Bewohner des Grossherzogtum Posen* [Słowa pojednania do mieszkańców Wielkiego Księstwa Poznańskiego], Leszno-Gniezno 1848, papier, druk, nr inw. B 3021

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

W pamięci pokoleń

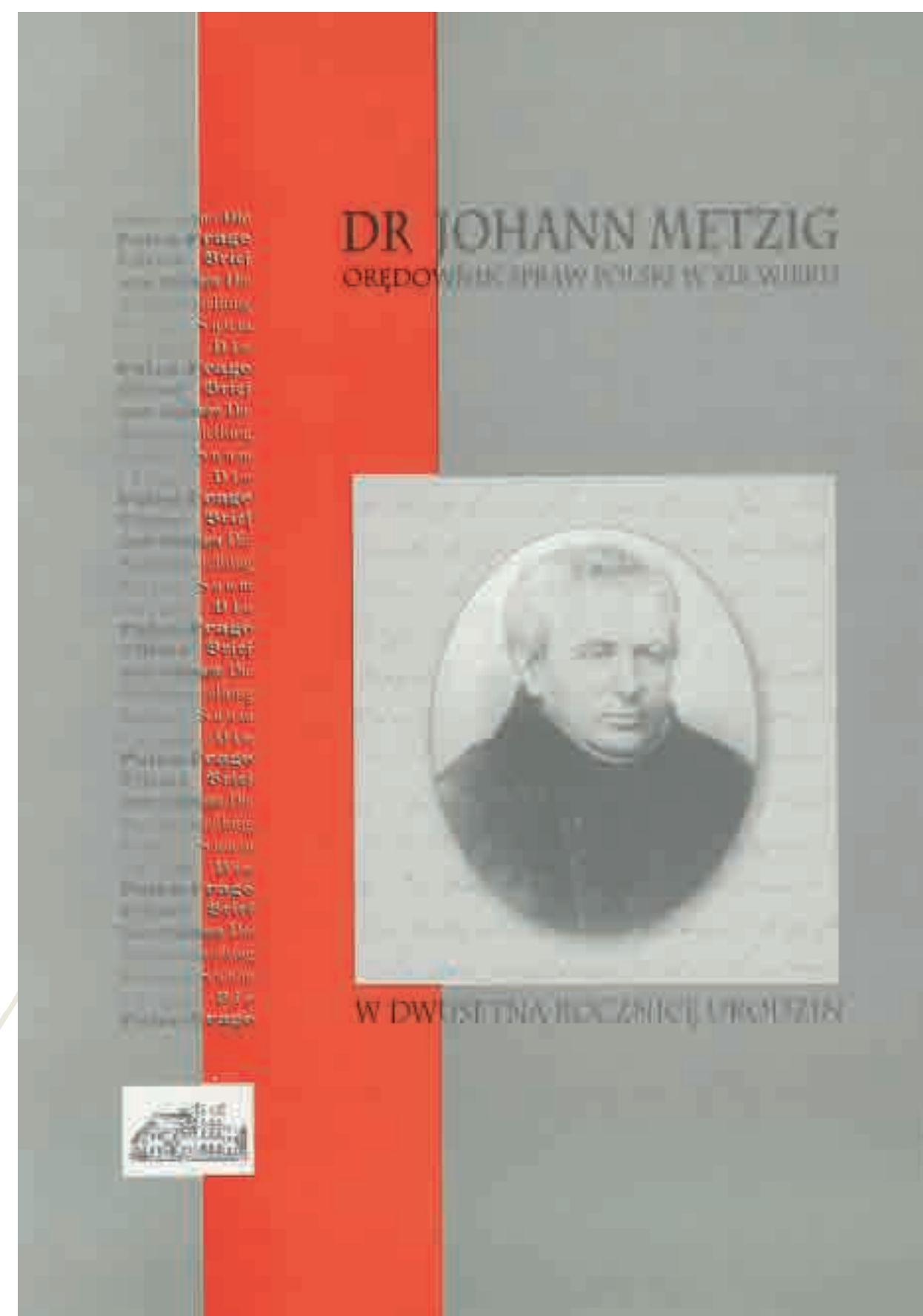
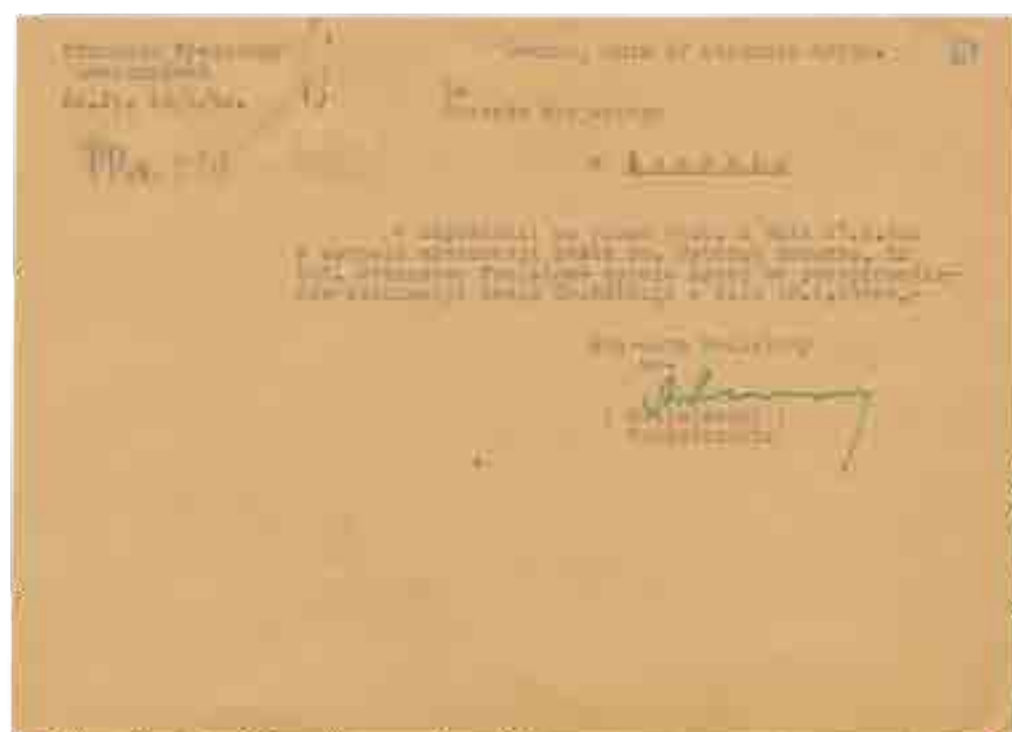
Od 1920 do 1939 i ponownie od 1956 roku do dziś plac obok kościoła pw. Świętego Krzyża nosi patronat Jana Metziga. Przy placu stoi jego dom i świątynia, do której uczęszczał. Zapewne na placu niejednokrotnie bawiły się dzieci lekarza.

Pocztówka, wyd. przed 1918 r., nr inw. MLH 2020

Po 1945 roku zlikwidowano cmentarze ewangelickie Leszna. Na początku lat 50. XX wieku z terenu ewangelicko-augsburskiej (luterńskiej) nekropolii ekshumowano za zgodą władz powiatowych szczątki Jana Metziga. Pochowano je następnie przy ścianie kościoła pw. Świętego Krzyża.

Pismo Zarządu Miejskiego Leszna do Starostwa Powiatowego w Lesznie w sprawie ekshumacji Metziga, Leszno 17.01.1950, Muzeum Okręgowe w Lesznie, nr inw. PHA 589

Katalog wystawy Muzeum Okręgowego w Lesznie, Dr Johann Metzig orędownik spraw polskich w XIX w. (7.05-27.06.2004), Leszno 2004

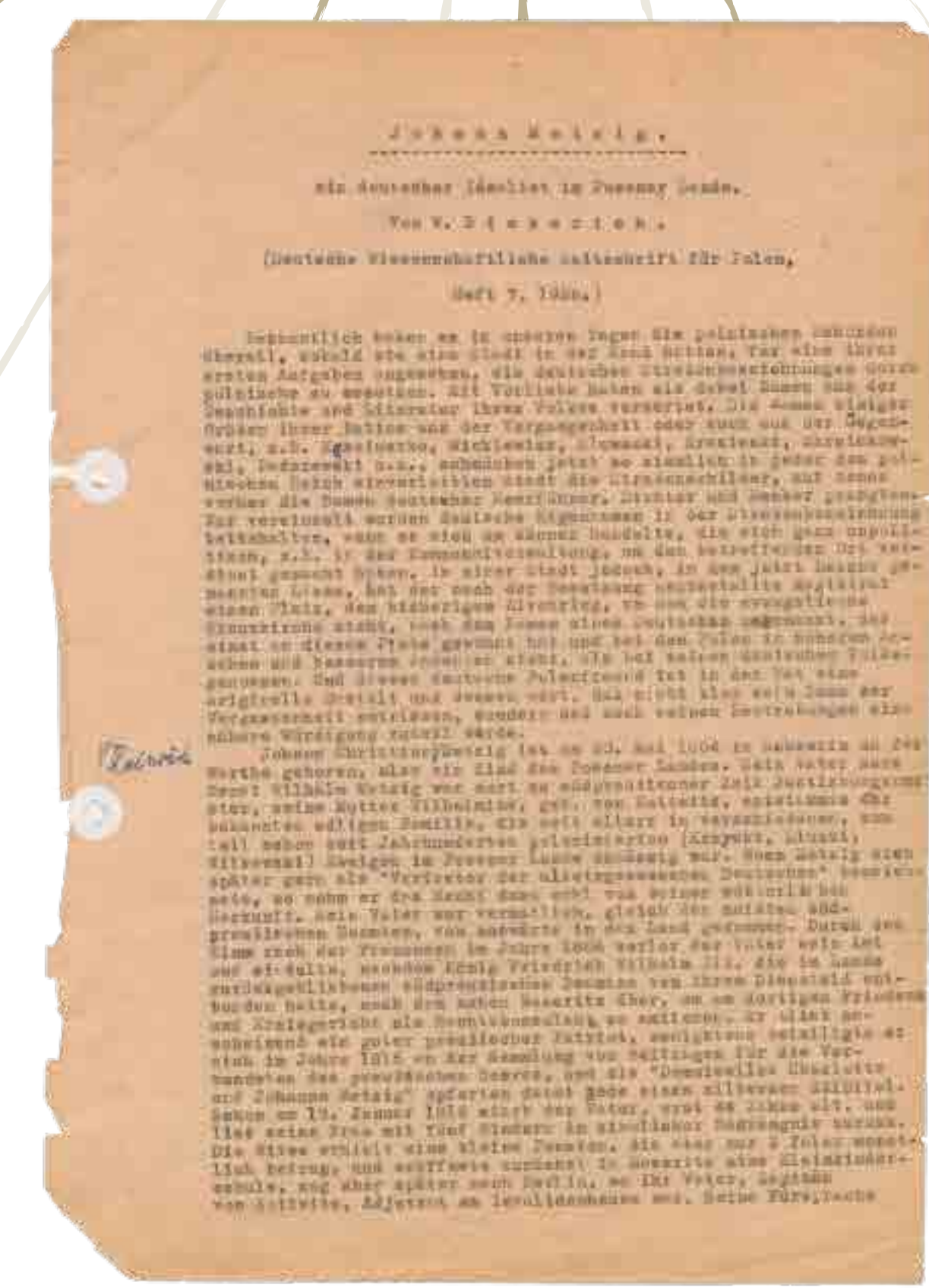

Awers i rewers odlewu z podobizną i podpisem Jana Metziga, autor Zbigniew Łukowiak, Rawicz 1985, mosiądz, nr inw. MLH 3635

Plac Jana Metziga, tablica współczesna, fot. Adrian Gendera

Metzig

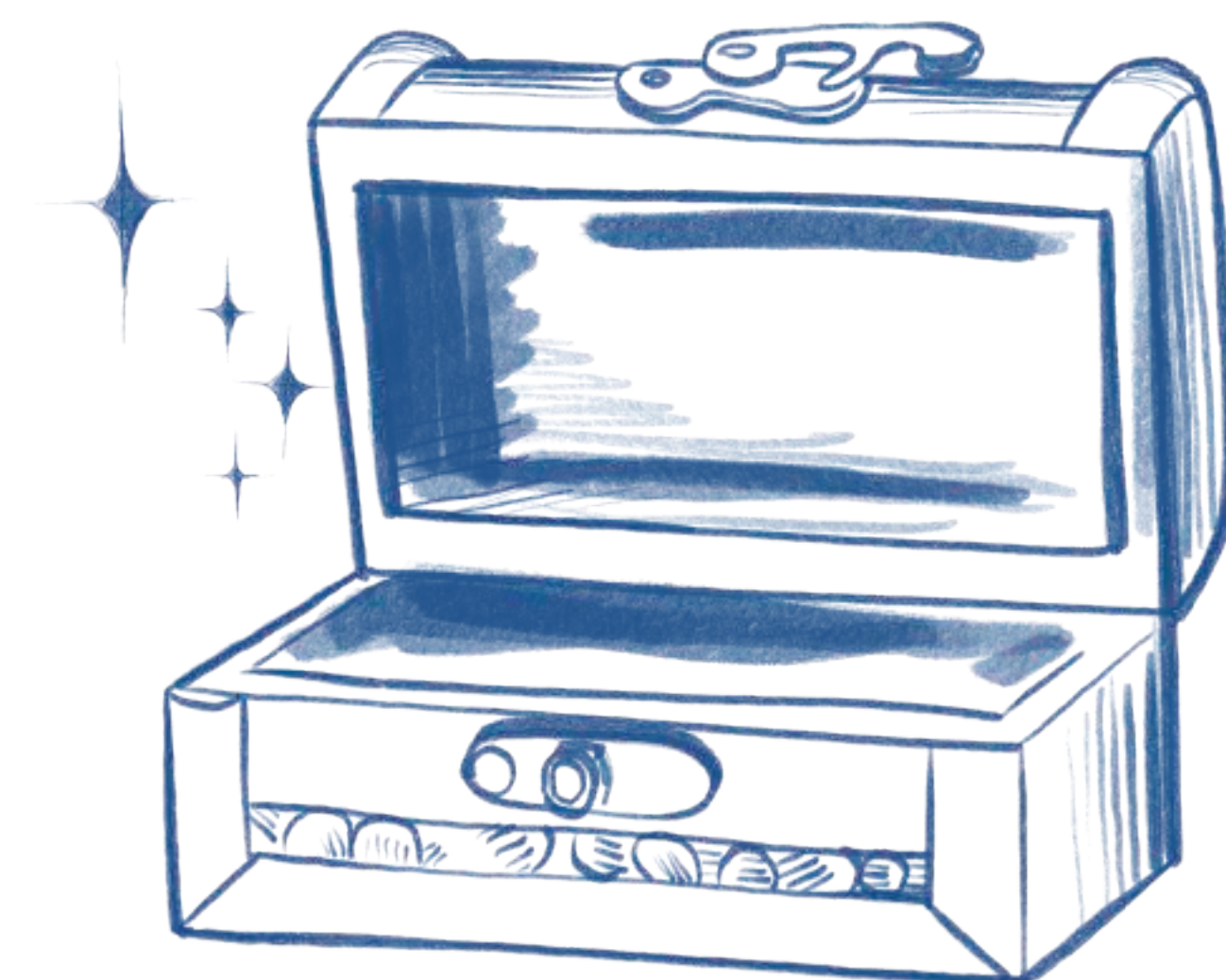

Artykuł pastora Wilhelma Bickericha (1867-1834) z Leszna na temat Metziga, Leszno 1926, nr inw. MLH 5090_46

Jesienią 1985 roku ponownie ekshumowano szczątki medyka i pochowano je w bardziej reprezentacyjnym miejscu na terenie lapidarium przy kościele pw. Świętego Krzyża.

Na zdjęciu: potomkowie Metziga odstawiają odnowiony nagrobek lekarza. Leszno 25.11.1985 r., zdjęcie, fot. NN, nr inw. MLFA 3037

Zadanie „Jan Metzgi (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

Z Metzigiem

spacerem
po Lesznie

1

Plac Jana Metziga

2

Dom rodziny Metzigów

3

Dawny szpital
Św. Jerzego

4

Kościół pw. Świętego Krzyża
i lapidarium z grobem Metziga

5

Dawny cmentarz
ewangelicko-augsburski

6

Dawny lazaret wojskowy

7

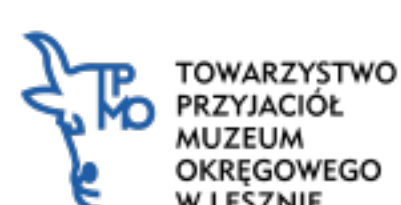
Muzeum Okręgowe
w Lesznie

8

Dworzec kolejowy

Zadanie „Jan Metzig (1804-1868) w zbiorach Muzeum Okręgowego w Lesznie” współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Miasta Leszna.

Organizator:

Partnerstwo:

Współfinansowanie:

